

РЕЦЕНЗИЯ

за научните трудове и учебната дейност на доц. д.изк. Благовеста
Иванова Иванова,

представени за участие в конкурс за заемане на академичната
длъжност „професор“

в Област 8. Изкуства, по Професионално направление

8.1. Теория на изкуствата, научна специалност „Изкуствознание
и изобразителни изкуства (изобразителни изкуства и синтез с
архитектурата)“

обявен в ДВ бр. 37, 07.05.2021 г.

от проф. д-р Милена Георгиева, Институт за изследване на изкуствата
- БАН

1. Кратка информация за кандидата.

Доц. Благовеста Иванова е единствен кандидат за академичната длъжност „професор“ към ВСУ „Любен Каравелов“. Предоставените материали от кандидата за конкурса съответстват на конкурса и покриват неколккратно минималните наукометрични изисквания.

Кандидатката е възпитаник на Московския държавен университет „М. В. Ломоносов“, Исторически факултет, където завършва спец. Изкуствознание (1977-1983). През 1996 г. придобива ОНС Доктор по изкуствознание към Института по изкуствознание-БАН, от 2007 г. е доцент, а през 2020 г. придобива титлата Доктор на изкуствознанието към НБУ.

Благовеста Иванова първоначално започва работа като уредник (1983-2013) и гл. уредник (2014-2015) в НХГ, отдел Ново българско изкуство, където реализира множество значими изложби. До днес тя е куратор на над 70 изложби и има 120 научни публикации. От 2005 г. е преподавател в катедра „Градоустройство, теория и история на архитектурата“, Архитектурен факултет, ВСУ „Любен Каравелов“, където чете лекции в бакалавърски и магистърски програми. Кандидатката е известен експерт към Министерството на културата по чл. 96 от ЗКН, член на Постоянната експертна комисия по Хуманитарни науки във Фонд «Научни изследвания» (ФНИ) в периода 2019-2021 г. и на други експертни комисии.

Научните интереси на доц. Благовеста Иванова са многостранни и се простират в широки времеви граници. В областта на изкуствознанието – интересува се от прехода на Средновековието към Ново време в страните от Югоизточна и Централна Европа; от изкуството на Българското Възраждане; Новото българско изкуство; музеологията и опазването на културното наследство; в областта на историята на архитектурата – от история на архитектурата от древността до XIX в., от сравнителни изследвания; в областта на синтеза между архитектура и живопис - изследва българския архитектурен комплекс на Златния рог, храмовете в Софийска спархия и др.

2. Представяне на получените материали. Описание и приноси на хабилитационните трудове.

За конкурса по научната специалност „Изкуствознание и изобразителни изкуства (изобразителни изкуства и синтез с архитектурата) са представени общо: научни публикации, от които 2 самостоятелни монографии, 1 монография в

съавторство, 3 книги - студии с каталожна част върху българската живопис и графика; 2 студии; 31 статии (4 статии, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни, 10 статии по изкуства в специализирани издания, 8 статии по синтез в специализирани издания, 1 статия по педагогика на преподаването на исторически дисциплини като история на изкуството и история на архитектурата и разбирането на синтеза - в специализирани издания, 2 статии по музеология, 2 статии по опазване на културното наследство в специализирани издания, 5 статии по архитектура); 3 публикации за поддържаща творческа изява или участие в колективен продукт в областта на изкуствата; 2 университетски учебника, 1 университетско пособие. В съавторство са 3 статии.

Всички представени за конкурса публикации са извън публикациите за образователна и научна степен доктор (1996), академичната длъжност доцент (2007) и научната степен доктор на науките (2020).

Доц.д.изк. Благовеста Иванова има приноси в три основни направления – изкуства – архитектура–синтез. Те са структурирани така и в справката за приносите ѝ, и са плод на нейните многогодишни изследвания в тези области, както и на дългогодишната ѝ работа в музей, а също и като преподавател във ВСУ, т.е. на бъдещи архитекти, инженер-архитекти и архитекти в областта на опазването на архитектурното наследство. Особено впечатляващо е третото направление, в което попадат заявеният хабилитационен труд, редица статии и студии върху проблемите на синтеза на църковната архитектура със стенописите, оформлението на интериора и екстериора, а в по-ново време и първият изложбен салон в София (1910-1944). Много положително качество на кандидатката е нейната специализация в различни области на изкуствознанието и архитектурните науки – на практика тя е изграден специалист, едновременно историк на изкуството и историк на архитектурата; учен, който се стреми да задълбочи и обедини знанията си в тези дисциплини и техните специфики, да намери неизследвани полета при съприкосновението на архитектурата и изобразителното изкуство. Тя се занимава също и с различни проблеми в полето на иконографията на архитектурния декор в иконописта и стенописта, анализира проблемите на съвременната скулптура, стенопис, градска среда, стрийт изкуство, опазването на културното наследство на недвижимите паметници след детайлното им проучване. Ерудицията и аналитичността, която е придобила при толкова разнородни занимания личат в хабилитационния труд, в предложените монографии, в научните каталози за частни колекции, в статиите ѝ. Тя е сред малкото изкуствоведи, които работят с такава проблематика.

Монографията *„Манастирски и селищни храмове в Софийска епархия. Наблюдение, състояние, анализи, достъпност 2015-2017“*. С., ВСУ, 2018 (ISBN 978-954-331-100-2) е хабилитационен труд в този конкурс. Това е мащабно изследване на църквите в Софийска епархия, тяхната архитектура, стенописи, майстори, работили в тях, в които каталогизацията се преплита с анализирането на промените във времето, състоянието им на съхраненост и достъпност. Първият раздел е посветен на манастирските църкви, вторият – на селищните, като са описани хронологично от Средновековието до ХХІ в. Авторката се спира обстойно на архитектурата им, нейната типология, планови схеми, запазеност, пристроявания, обръща внимание на стенописите в тях като се фокусира и върху тяхната съхраненост от различни периоди и допълнения в наши дни. Третият раздел е изключително интересен и се занимава с темата за изобразяването на архитектурата в различните християнски сцени в стенописите и иконите. Търси се „модела“, визията за архитектурата в изображенията, отношението ѝ с пространството, смисловата ѝ логичност в определени библейски и евангелски визуални разкази. Подходът към материала допринася за изясняването на

авторството и на метода на работа на зографите, използваните от тях образци като ерминии, западноевропейски гравюри и др. Проучват се промените в архитектурния тип след Освобождението и първата половина на XX в., както и съвременното църковно строителство с неговата стилистика като задължително се отбелязват и съвременните намеси - реставрации и нови стенописи. Частично е засегнато и култовото строителство в социалистическия период. Така монографията съчетава в себе си трите принципа – 1. Изкуствоведческият анализ (история, контекст, стил), 2. Синтеза на архитектурата със стенописа и 3. Наблюденията върху състоянието и опазването на подобни паметници в днешно време. Всичко това я прави ценна като справочник по тези три показателя, но и като монография, която се задълбочава и в теоретичните проблеми на авторството, атрибуциите, синтеза. Ценни са приложенията: регистър на църквите, дадени по хронология, регистър на зографи и резбари, разчетени надписи на икони и стенописи. Монографията е особено полезна с приложените си функции за архитекти и реставратори, опазващи недвижимото художествено наследство.

Доц. Бл. Иванова се представя в този конкурс и с монографията „*Тръпко Василев и Постоянната художествена галерия. 110 години от създаването ѝ*“. С., 2020. (ISBN 978-954-326-438-4). Книгата се явява първото голямо изследване за създателя на първата частна галерия в България Тръпко Василев. Тя е логичен завършек на две изложби за него, които Бл. Иванова като техен куратор провежда в Градската градина пред Военния клуб и в галерия „Васка Емануилова“ (2020). Написана с голям ентузиазъм и сякаш на един дъх тя разкрива едно позабравено име, на което столицата, а и цяла България дължи динамиката на художествения живот дълги години. Авторката реконструира живота на Тръпко Василев и живота на създадената от него галерия чрез изследването на неговия архив в ЦДА и с помощта на други архиви, спомени, периодика, монографии за периода. Книгата е насочена и към архитектурния синтез. В нея **отново** е приложен интердисциплинарния подход, тъй като сградата на галерията е поставена в контекста на градоустройството на София, **разгледана е последователно като локация, като архитектура и като център на художествения живот**. Обобщаваща откъслечните сведения и находките в личния архив на художника, книгата осветлява фигурата на първия галерист, мениджър и декоратор на сгради, впечатлявайки с контекстуалния си фон и отличното му познаване от страна на авторката.

В съавторство с доц. арх. В. Върбанова излиза книгата *Солун-София. Сравнително изследване на паметниците на архитектурата от Античността и Средновековието*. ВСУ „Любен Каравелов“, С., 2015, 117 с. (ISBN 978-954-331-070-8), където доц. Иванова е автор на главата: **Исторически модел с подчасти 1.1. – 1.3.1, с. 6-34**. В тази глава моделът София-Солун, добре проучен като историческа проблематика създава богато наситен контекст. Използват се синхронни, диахронни и териториални принципи към сравняваните архитектурни обекти разкрити и експонирани за публика, в които се търсят общите моменти, но и различията.

Освен това доц. Благовеста Иванова е предложила студии, публикувани отделно и в специализирани издания в областта на изкуствата, между които са и каталозите за частната колекция на Александър Керезов *Петдесет портрета*. Живопис, рисунка, графика от сбирката на Александър Керезов: Изложба в галерията на Националната художествена академия, август 2008); *Забравените художници на България*. Творби от сбирката на Александър Керезов., С., 2013, *Познати-непознати, известни-неизвестни*. Колекция Александър Керезов. С., 2018, (всеки един от трите ок. 100 стр.), в които демонстрира уменията си по атрибуция на неизвестни, малко познати художници и творби, поместването им в художествената тъкан на българското изкуство, а също така

и популяризира тази изключителна колекция като изследва нейни различни аспекти и ги представя в три самостоятелни изложби. Стойността на тези каталози с аналитични уводни студии е несъмнена при концепирането на бъдещи изложби от страна на колегията и въвеждането на някои от тези художници и творби в научно обръщение.

В документите за конкурса участват и статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, сред които са две статии, свързани с българската църква в Истанбул (извън конкурса за Доктор на науките) и статия, свързана с немските илюстрации на драмата „Геновеа“ и трансформациите им в илюстрациите на „Райна княгиня българска“ от Николай Павлович.

Доц. Иванова представя и множество статии, публикувани в специализирани издания в областта на изкуствата с разнообразна тематика и широкодиапазонна хронологичност – сред тях са доклади и статии от международни конференции, проведени в Истанбул, Ван, Варна, София, Челябинск, посветени на различни аспекти на българската църква и арх. комплекс на Златния рог (извън конкурса за доктор на науките), за сградата на българската екзархия, за базиликата Св. София и нейното експониране, опазване и синтез, изследване на синтеза в украсата на джамиите и др. Бих открити също и статиите „Една намеса в градската среда. 110 години от създаването на Тръпковата галерия“, „Скулптурата в централните зони на три столици – София, Скопие и Ашхабад“, „Универсалното и специфичното в пластическите търсения в конните паметници“, „Тема, образ и послание на стила във фасадната монументална живопис от 70-те г. на XX в. до 20-те г. на XX в.“ и др. Това е добре известна и цитирана сред научната общност продукция, както се вижда от справката за цитатите. Специално искам да отбележа обзорния текст и нейния подбор на творби от българските галерии в голямото и авторитетно мюнхенско издание, по случай 200 години от създаването на Мюнхенската художествена академия (Nikolai Pavlovich. – In: 200 Jahre Akademie der Bildenden Künste München, 2008, pp. 174 – 178 (ISBN-10: 3777442054; ISBN-13: 978-3777442051), като едно от малкото наши участия в подобни международни ретроспективни издания.

Както вече стана ясно от проследяването на трудовете на доц. Благвеста Иванова, освен историческото изследване на архитектурата и изкуството, на изкуството в синтез с архитектурата, кандидатката съвсем естествено се занимава и с изследване на изкуството в градската среда, на средата като история на обществото, в която се развива архитектурата, както и с опазването на културното наследство. Неин оригинален подход е „Обединяването на изобразителните изкуства и архитектурата заедно с опазването на движимото и недвижимото културно наследство“, фокусирането върху тяхната комплексност, изискваща собствени изследователски методики. Очевидна е интердисциплинарността с акцент върху архитектурата – един не дотам популярен у нас подход сред изкуствоведите, особено що се отнася до Новото време, забелязващ се почти във всички от представените за конкурса трудове, като изключим някои специфични изкуствоведски теми, свързани с илюстрациите на Н. Павлович, литографиите от Възраждането в Народна библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ и др. Научната и научно-приложната продукция при кандидатката се преливат, доколкото много от фундаменталните ѝ научни разработки са използвани и развити в ретроспективни изложби, учебни пособия, експертизи за държавни институции, частни галерии и колекции, т.е. добили са широка публичност. А това е много съществена черта за един учен.

3. Цитирания.

Кандидатката прилага за конкурса следните цитирания:

По Показател Д-16. Цитирания или рецензии в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове - **6 броя**.

По Показател Д-17. Цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране - **29 броя**.

По Показател Д-18. Цитирания или рецензии в нереферирани списания с научно рецензиране - **22 броя**.

По Показател 19. Рецензии за реализирани авторски продукти или творчески изяви в специализирани издания в областта на изкуствата - **2 броя**.

Общо цитирания и рецензии: 57, с което изпълнява минималните изисквания.

4. Характеристика и оценка на учебно-педагогическата дейност и научно-приложната (експертната) дейност на кандидата.

Доц. Благовеста Иванова чете лекции по История на изкуството, ч. 1-2, 60 ч., История на архитектурата на древността и античността, 30 ч. История на средновековната архитектура, 45 ч. Също така води дисциплини в магистърската програма по опазване на архитектурното наследство – 1. Исторически контекст на архитектурата по българските земи, 30 ч., 2. Художествени съставки на архитектурното наследство, 30 ч., в магистърската програма по дизайн - История на дизайна, 7,5 ч., избираеми дисциплини – 1. Сгради за култура и образование, 30 ч., 2. Музеят – завръщане от бъдещето, 30 ч., 3. Художествени елементи на недвижимото културно наследство, 30 ч., 4. Българското изкуство в контекста на европейското изкуство, 30 ч. Чела е лекционни курсове още в НХА (2012) и в Богословския факултет на Софийския университет (2020). Изключително познавателни и полезни за студентите по архитектура и строително инженерство са нейните учебници: *История на изкуството за студенти по архитектура и строителство и архитектура на сгради и съоръжения*. Т. – 2, С., 2015, 2017 , в които е обобщен опитът ѝ на преподавател като акцентът пада върху архитектурните шедеври и синтезът им с другите изкуства. Тук ще добавя и учебното пособие *Исторически контекст на архитектурата по българските земи. История, общество, културни модели*. ВСУ, С., 2018, 161 с., (ISBN 978-954-331-082-1), което показва още веднъж широкия обхват на нейните интереси и възможности за лаконично представяне на обширен материал пред студенти архитекти.

5. Научни и научно-приложни приноси на кандидата.

Като куратор на над 70 изложби основно с ретроспективен характер в НХГ, СГХГ и др. доц. Бл. Иванова успешно осъществява своите научни идеи в приложната сфера, тъй като изложбите изпълняват своите естетико-възпитателни и познавателни функции пред широка публика. Кандидатката е известен експерт в областта на атрибуцията на стари майстори, търсен от държавни и частни галерии, както и от частни лица за идентификация на художествени произведения. Тя е придобила авторитет с честното си отношение към своята работа и със своите несъмнени знания в тази доста хлъзгава област. Към научно-приложната ѝ дейност могат да бъдат отнесени и публичните ѝ медийни участия във връзка с представянето на проекти и публикации. Също така тя е член на редакционния съвет на списание „Наука“, орган на Съюза на учените в България и на сп. „Многообразие в единството“, орган на секция „История“ на СУБ. Има две научни награди - Почетна грамота на Съюза на учените в България за високи научни постижения (2006) и Грамота за високи научни постижения по хуманитарни науки за книгата „Българския архитектурен комплекс на Златния рог“, С. 2018 (през 2019). Отбелязвам и председателството ѝ в секция “История” към СУБ, както и президенството ѝ в Международна асоциация на художествените критици –

6. Участие в проекти.

Проектите, на които тя е ръководител или член са във връзка със синтеза между изобразителното изкуство и архитектурата. Сред тях са: „Селищни и манастирски храмове в Софийска епархия“, 2015-2018 г., ВСУ „Любен Каравелов“; „Пластичните изкуства в градската пространствена среда“, 2019-2020 г. ВСУ „Любен Каравелов“. – ръководител; „Солун – София. Сравнително изследване на паметници на архитектурата през Античността и Средновековието“, ВСУ „Любен Каравелов“, 2012-2014 г., член. Тези проекти говорят за възможностите ѝ за успешна ръководна работа и работата ѝ в екип.

7. Изпълнение на критериите за заемане на академичната длъжност.

Специално бих искала да отбележа, че заявените в Показател Г-8 „Статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация“ са 3 x 30 т. = 90 т. – самостоятелни изследвания и 1 x 10 т. = 10 т. – в съавторство. Изданието „Изкуствоведски четения“, в което е публикувана статията за пластичната украса на църквата „Св. Стефан“ в Истанбул (Г-8 №2), е посочено в списъка на НАЦИД като реферирано от Web of Science (2017-), а посочената публикация е от 2014 г. Следва тя да се препрати към показател Г-9 „Статии и доклади, публикувани в специализирани издания в областта на изкуствата“, където точките са по 15 на статия за един автор. Общият брой точки по този показател следва да бъде намален с 15. И така, от изискващите се в тази група общо 150 т., кандидатката събира 933 т.

Независимо от горната бележка приемам посочените приноси и смятам, че доц. Благовеста Иванова напълно изпълнява критериите по всички показатели, според изискванията по чл. 1а, ал. 2 от ПРАСРБ и чл. 63 от ПРАС на ВСУ „Любен Каравелов“. Общият брой точки надхвърля многократно изискваните 500 за професор. Тя събира общо 2073 т. – сума от наукометричните показатели А (50 т.), В (310 т.), Г (948 т.(-15)), Д (510 т.), Е (270 т.).

8. Лични впечатления за професионалните качества на кандидата.

Познавам кандидатката от началото на научния ѝ път и от най-ранни години съм била респектирана от неуморимостта, прецизността, перфекционизма в проучвателската ѝ дейност. Също така от забележителното ѝ научно трудолюбие, упоритост, широтата на интересите ѝ, способността ѝ да работи в екип и на терен, и да се раздава на студентите си. Всичко от изреденото дотук я прави същевременно и учен балканист, който има авторитет извън националните професионални среди.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Убедено предлагам на уважаемото жури на доц. д.изк. Благовеста Иванова Иванова да бъде присъдена академичната длъжност „професор“.

София, 10.08.2021 г.

Рецензент:

Проф. д-р Милена Георгиева